

ปัญหากฎหมายเกี่ยวกับผู้บริโภคจากความเสียหาย ที่เกิดขึ้นจากสินค้าที่ไม่ปลอดภัย : ศึกษาในกรณีสินค้าประเภท “รถยนต์”¹

สวัสดิ์ พลายด้วง²

ปัจจุบันสังคมของเรายู่ในยุคของโลกาภิวัตน์ ทำให้ระบบเศรษฐกิจและการค้ามีการขยายตัวอย่างรวดเร็ว อาทิเช่น การนำเอาความรู้ด้านวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีสมัยใหม่มาปรับใช้ในกระบวนการผลิตสินค้ามากขึ้น ส่งผลให้การผลิตสินค้าภายในประเทศหรือการนำเข้าสินค้าจากต่างประเทศมีจำนวนเพิ่มขึ้น ตลอดจนเทคนิควิธีการ จำหน่ายสินค้า การโฆษณาจูงใจให้ผู้บริโภคซื้อสินค้าก็มีความสลับซับซ้อนมากขึ้นตามลำดับ

นอกจากนี้ ความสามารถในการพัฒนาเทคโนโลยี ก็ทำให้ผู้ซื้อจะต้องมีความพึงระวัง เพราะหากผู้ซื้อไม่มีความรู้ความสามารถเพียงพอเกี่ยวกับสินค้าที่เป็นรถยนต์หรือว่าชิ้นส่วนของรถยนต์ ในการเลือกซื้อสินค้าหรือเลือกใช้สินค้า หรือในผลิตภัณฑ์ที่มีการกล่าวอ้างของเทคโนโลยีดังกล่าว ก็ไม่อาจจะพิสูจน์ได้ด้วยตาเปล่า ว่าสินค้าเหล่านั้นจะเป็นสินค้าที่ไม่ปลอดภัยหรือไม่ ความชำรุดบกพร่องของสินค้าหรือผลิตภัณฑ์ อาจเกิดจากหลายสาเหตุด้วยกัน ได้แก่ ความบกพร่องในกระบวนการผลิต ความบกพร่องอันเกิดจากการออกแบบ ความบกพร่องเกี่ยวกับคำเตือน และการใช้ข้อแนะนำเกี่ยวกับการใช้รถยนต์หรือความบกพร่องอันเกิดจากการค้นคว้าวิจัย และรวมถึงความรู้ความสามารถของผู้ใช้รถยนต์เอง เป็นต้น

ในประเทศไทยนั้น มีกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับความรับผิดชอบในสินค้าที่ไม่ปลอดภัยโดยตรงนั้น ได้แก่ พระราชบัญญัติความรับผิดชอบต่อความเสียหายที่เกิดขึ้นจากสินค้าที่ไม่ปลอดภัย พ.ศ. 2551 ซึ่งประกาศใช้ตั้งแต่ปี พ.ศ. 2551 โดยเริ่มมีผลบังคับใช้เมื่อเดือนกุมภาพันธ์ พ.ศ. 2552 เป็นต้นมา ซึ่งกฎหมายดังกล่าวถูกเสนอขึ้นครั้งแรกโดยสำนักงานมาตรฐานผลิตภัณฑ์อุตสาหกรรม ซึ่งได้ทำการศึกษาและพบว่ามีความจำเป็นที่ประเทศไทยต้องมีกฎหมายคุ้มครองผู้บริโภคจากความเสียหายที่เกิดขึ้นจากสินค้าที่ไม่ปลอดภัยโดยเฉพาะเจาะจง เช่น สินค้าเกี่ยวกับรถยนต์ หรือ ชิ้นส่วนของตัวประกอบรถยนต์ ที่จะเห็นได้ว่าจะมีผู้ร่วมจำหน่าย ตัวแทนจำหน่าย และผู้ประกอบการในฝ่ายผลิตชิ้นส่วนของรถยนต์ กฎหมายควรมีหลักเกณฑ์หรือบทบัญญัติไว้โดยเฉพาะที่เกี่ยวกับสินค้าที่เป็นส่วนประกอบของรถยนต์ หากพบว่ามีผู้ประกอบการตัวแทนผู้จำหน่าย และฝ่ายผู้ผลิตชิ้นส่วนสินค้านี้ดังกล่าวหากไม่ปลอดภัย กฎหมายควรมีมาตรการในทาง

¹บทความนี้เรียบเรียงจากการศึกษาอิสระ เรื่อง ปัญหากฎหมายเกี่ยวกับผู้บริโภคจากความเสียหายที่เกิดขึ้นจากสินค้าที่ไม่ปลอดภัย : ศึกษาในกรณีสินค้าประเภท “รถยนต์” โดยมีอาจารย์ที่ปรึกษา คือ รองศาสตราจารย์ ดร.กัลยา ตันศิริ และคณะกรรมการสอบ คือ รองศาสตราจารย์ประเสริฐ ตันศิริ และรองศาสตราจารย์สุทิน รัตนวราห์

² นักศึกษาปริญญาโท หลักสูตรนิติศาสตรมหาบัณฑิต (ศูนย์บางนา) คณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยรามคำแหง

กฎหมายที่จะเอาผิดหรือลงโทษฝ่ายที่เกี่ยวข้อง เพื่อชดเชยความเสียหายและการเยียวยาให้แก่ผู้บริโภคสินค้า นอกจากนี้ยังเป็นมาตรการโดยอ้อมที่ส่งผลให้ผู้ประกอบการจะต้องพึงระมัดระวังให้สินค้าประเภทรถยนต์จะต้องมีมาตรฐานในการผลิตและนำเข้าสินค้าที่ไม่ปลอดภัย เมื่อนำมาจำหน่ายแก่ผู้บริโภคอีกด้วย

หลักการสำคัญของกฎหมายฉบับดังกล่าวก็คือ การให้ความคุ้มครองผู้บริโภคที่ได้รับความเสียหายจากสินค้าที่ไม่ปลอดภัย โดยกำหนดให้ผู้บริโภคมีภาระการพิสูจน์ความผิดของผู้ประกอบการลดน้อยลงกว่ากฎหมายเดิมที่มีอยู่ นอกจากนี้ ยังกำหนดให้ผู้ประกอบการทุกคน ซึ่งรวมถึงผู้ผลิตหรือผู้ว่าจ้างให้ผลิต ผู้นำเข้า ผู้ขายสินค้าที่ไม่สามารถระบุตัวผู้ผลิต ผู้ว่าจ้างหรือผู้นำเข้าได้ ผู้ซึ่งใช้ชื่อ ชื่อทางการค้า เครื่องหมายการค้า เครื่องหมาย ข้อความหรือแสดงด้วยวิธีใดๆ อันมีลักษณะที่จะทำให้เกิดความเข้าใจได้ว่าเป็นผู้ผลิต ผู้ว่าจ้างให้ผลิตหรือผู้นำเข้า ต้องร่วมกันรับผิดชอบผู้เสียหาย ซึ่งหากพิจารณาหลักการและภาพรวมของกฎหมายฉบับนี้แล้ว ผู้ศึกษามีความเห็นว่าเป็นกฎหมายที่ฉบับหนึ่งที่จะช่วยลดภาระการพิสูจน์ให้แก่ฝ่ายผู้บริโภค ทำให้ผู้บริโภคสามารถฟ้องคดีผู้ประกอบการได้สะดวกยิ่งขึ้น

จากการศึกษาที่ผู้ศึกษาได้ทำการศึกษาถึงวัตถุประสงค์ของพระราชบัญญัติความรับผิดชอบต่อความเสียหายที่เกิดขึ้นจากสินค้าที่ไม่ปลอดภัย พ.ศ. 2551 เพื่อทำการศึกษาถึงที่มาและวิวัฒนาการ แนวคิด ทฤษฎี หลักกฎหมาย เพื่อนำมาเป็นแนวทางในมาตรการทางกฎหมายเกี่ยวกับความรับผิดชอบต่อความเสียหายที่เกิดขึ้น อันเกิดจากสินค้าประเภทรถยนต์ที่ไม่ปลอดภัยของประเทศไทย เนื่องจากพระราชบัญญัติความรับผิดชอบต่อความเสียหายที่เกิดขึ้นจากสินค้าที่ไม่ปลอดภัย พ.ศ. 2551 ถูกตราขึ้นภายใต้แนวคิดที่ต้องการแก้ไขปัญหในเรื่องการให้ความคุ้มครองและการให้การเยียวยาแก่ผู้เสียหายจากการใช้สินค้าที่ไม่ปลอดภัย เพราะกฎหมายที่บังคับใช้อยู่ในปัจจุบันยังมีปัญหาบางประการที่ผู้บริโภคหรือผู้เสียหายยังไม่สามารถใช้ได้อย่างทั่วถึงหรือครอบคลุมทุกปัญหาที่เกิดขึ้นในปัจจุบันต้องได้รับการคุ้มครอง ไม่ว่ากฎหมายจะเป็นกฎหมายลักษณะละเมิดตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ ซึ่งมีพื้นฐานหลักความผิดโดยกำหนดให้โจทก์มีภาระการพิสูจน์ความจงใจหรือประเลินเล่อของจำเลย ซึ่งเป็นสิ่งที่ทำได้ยากเพราะกระบวนการผลิตและจำหน่ายสินค้าในปัจจุบันมีความสลับซับซ้อน ทั้งข้อเท็จจริงเกี่ยวกับสินค้าและกระบวนการผลิตก็อยู่ในความเห็นของผู้ผลิตฝ่ายเดียว

หลักกฎหมายในเรื่องความรับผิดชอบในความเสียหายที่เกิดขึ้นจากสินค้าที่ไม่ปลอดภัยที่ใช้กันอยู่นั้น มุ่งเน้นที่จะหาทางให้ผู้ผลิตรับผิดชอบในความเสียหายที่เกิดขึ้นแก่ผู้บริโภค ซึ่งประเทศต่าง ๆ ก็มักจะประสบปัญหาในเรื่องของค่ารักษาพยาบาลที่ต้องใช้ดูแลผู้บาดเจ็บ จึงสมควรพิจารณาแนวคิดในเรื่องกองทุนเพื่อดูแลผู้บาดเจ็บตามกฎหมายนี้จึงเป็นหลักการประกันความเสียหายว่าจะได้รับการดูแลตลอดระยะเวลาที่บาดเจ็บอยู่ อีกทั้งการพิจารณาเรื่องการจำกัดวงเงินความรับผิดชอบของผู้ผลิตในคดีความรับผิดชอบต่อความเสียหายที่เกิดขึ้นจากสินค้าที่ไม่ปลอดภัยทั้งนี้เพื่อมิให้ผู้ผลิตต้องล้มละลายเหมือนกับหลายบริษัทใน

ต่างประเทศ เมื่อเกิดการฟ้องร้องและเพื่อให้ผู้ผลิตสามารถกำหนดวงเงินในการสมทบกองทุนได้แน่นอน เพื่อไม่ให้เกิดผลกระทบต่อเศรษฐกิจโดยรวม

นอกจากนี้ บุคคลใดก็ตามที่ได้รับความสะดวกจากการใช้สินค้าประเภทรถยนต์ที่ไม่ปลอดภัย สามารถฟ้องเอาผิดกับผู้ประกอบการเกี่ยวกับรถยนต์เป็นจำเลยตามพระราชบัญญัติความรับผิดชอบต่อความเสียหายที่เกิดขึ้นจากสินค้าที่ไม่ปลอดภัย พ.ศ. 2551 ประกอบพระราชบัญญัติวิธีพิจารณาคดีผู้บริโภค พ.ศ. 2551 และขอให้ศาลมีคำสั่งให้ผู้ประกอบการดังกล่าวรับผิดชอบใช้ค่าสินไหมทดแทนเพื่อความเสียหายที่เกิดขึ้นกับตนได้

ในการพิจารณาของศาลเพื่อกำหนดความรับผิดแก่ผู้ประกอบการ ผู้เสียหายในฐานะโจทก์ต้อง พิสูจน์ให้ศาลเห็นก่อนว่า เกิดความเสียหายขึ้นแก่ชีวิต ร่างกาย อนามัย เสรีภาพ หรือทรัพย์สินของตนจริง และความเสียหายนั้นเป็นผลมาจากการใช้หรือการเก็บรักษาสินค้ารถยนต์ของผู้ประกอบการ และการใช้ หรือการเก็บรักษานั้นเป็นไปตามสภาพปกติธรรมดา ซึ่งหากศาลเห็นข้อเท็จจริงตามที่ผู้เสียหายพิสูจน์ ศาลก็อาจกำหนดให้ผู้ประกอบการรับผิดชอบต่อผู้เสียหายได้ เว้นแต่ฝ่ายผู้ประกอบการจะสามารถยกข้อต่อสู้ให้ เห็นจริงได้ว่า สินค้าประเภทรถยนต์ของตนมิได้เป็นสินค้าที่ไม่ปลอดภัย คือ ปราศจากความบกพร่องทั้งด้าน การออกแบบ การผลิต และการให้คำเตือนเกี่ยวกับการใช้การเก็บรักษาสินค้า หรือแม้ในกรณีที่สินค้าจะมีความไม่ปลอดภัยจริง แต่หากพิสูจน์ได้ว่าผู้เสียหายรู้ถึงความเสี่ยงและอันตรายที่อาจเกิดขึ้นแล้วแต่ก็ยังสมัครใจเข้าเสี่ยงเอง และอีกกรณีที่ผู้ประกอบการจะไม่ต้องรับผิดชอบคือ ความเสียหายเกิดขึ้นจากการ ใช้หรือการเก็บรักษาสินค้าไม่ถูกต้องคำเตือนเกี่ยวกับสินค้าที่ผู้ประกอบการได้กำหนดเอาไว้อย่างถูกต้อง และชัดเจนตามสมควรแล้ว อนึ่ง นอกจากข้อต่อสู้ข้างต้นนั้น เฉพาะผู้ประกอบการที่เป็นผู้ผลิตตามคำสั่ง และผลิตส่วนประกอบของสินค้ายังมีข้อต่อสู้เฉพาะที่สามารถแสดงต่อศาลตามคำสั่งของผู้ว่าจ้างผลิตโดย ตนไม่อาจทราบถึงความไม่ปลอดภัยของสินค้าเกิดจากการออกแบบหรือการปฏิบัติตามคำสั่งของผู้ว่าจ้าง ผลิตโดยตนไม่อาจทราบถึงความไม่ปลอดภัยของสินค้านั้นได้ (สำหรับผู้ผลิตตามคำสั่ง) และการพิสูจน์ว่า ความไม่ปลอดภัยของสินค้าเกิดจากการออกแบบหรือการประกอบหรือการให้คำเตือนเกี่ยวกับสินค้าโดย ฝ่ายผู้ประกอบการสินค้า (สำหรับผู้ผลิตส่วนประกอบ)

อย่างไรก็ตาม เมื่อทั้งสองฝ่ายเสร็จสิ้นกระบวนการนำสืบพยานหลักฐานของตนแล้ว หากข้อเท็จจริง ปรากฏแก่ศาลว่ามีสินค้าที่ไม่ปลอดภัยและได้ก่อให้เกิดความเสียหายขึ้นแก่ผู้เสียหายจริง ศาลมีอำนาจ พิพากษาให้ผู้ประกอบการทั้งหลายที่เป็นจำเลยในคดีร่วมกันรับผิดชอบใช้ค่าสินไหมทดแทนแก่ผู้เสียหายได้ โดยศาลอาจกำหนดให้มีทั้งค่าสินไหมทดแทนสำหรับความเสียหายทั้งหมดที่เกิดขึ้นจริง และค่าสินไหม ทดแทนเพื่อความเสียหายทางจิตใจ รวมถึงค่าสินไหมทดแทนเพื่อการลงโทษด้วยก็ได้ อนึ่ง หากศาลเห็นว่า สมควร ศาลอาจจะกำหนดหน้าที่พิเศษเพิ่มเติมให้แก่ผู้ประกอบการนอกเหนือจากความรับผิดข้างต้นได้ เช่น

ให้ผู้ประกอบการจัดเก็บสินค้าที่ไม่ปลอดภัยในท้องตลาดที่อาจจะเป็นอันตรายแก่ผู้บริโภคโดยรวม หรืออาจเป็นอันตรายต่อตัวผู้ที่เกี่ยวข้องในขณะที่กำลังใช้สินค้าดังกล่าวอยู่ เป็นต้น

จากการศึกษาถึงปัญหาความรับผิดชอบสินค้าประเภทยนต์ที่ไม่ปลอดภัยตามพระราชบัญญัติความรับผิดชอบต่อความเสียหายที่เกิดขึ้นจากสินค้าที่ไม่ปลอดภัย พ.ศ. 2551 พบว่า ในปัจจุบันมีผู้บริโภคที่ได้รับความเสียหายจากการบริโภคหรือใช้สินค้าประเภทยนต์ที่ไม่ปลอดภัยมากขึ้น และผู้บริโภคยังอยู่ในสถานะที่เสียเปรียบ ดังนั้น การแก้ไขปัญหาดังกล่าวต้องอาศัยมาตรการทางกฎหมายเป็นสำคัญ โดยกฎหมายฉบับนี้เกิดขึ้นเนื่องจาก

1. มีการผลิตสินค้าเพื่อการส่งออก และนำเข้าสินค้าเพื่อการบริโภคมากขึ้นอันเนื่องมาจากเปิดเสรีทางการค้า
2. การผลิตสินค้ามีการใช้ความรู้ทางด้านวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีสูงขึ้นเรื่อยๆ การตรวจสอบว่าสินค้านั้นคุณภาพความปลอดภัยหรือไม่ เป็นเรื่องที่ยาก
3. สินค้าที่มีความบกพร่องหรือไม่ปลอดภัย เมื่อนำมาใช้ อาจก่อให้เกิดความไม่ปลอดภัย หรืออันตรายทั้งต่อชีวิต ร่างกาย จิตใจ หรือทรัพย์สินของผู้บริโภคได้
4. ในการฟ้องร้องคดีเพื่อเรียกค่าเสียหายมีความยุ่งยาก เนื่องจากภาระการพิสูจน์ความผิดตกเป็นหน้าที่ของผู้บริโภคที่ได้รับความเสียหายและต้องพิจารณาถึงความจงใจหรือประมาทเลินเล่อในการกระทำผิดของผู้ผลิต หรือผู้ประกอบการด้วย ซึ่งเป็นสิ่งที่กระทำได้ยาก เพราะกระบวนการผลิตและจำหน่ายสินค้าในปัจจุบันมีความซับซ้อนมากยิ่งขึ้น ทั้งข้อเท็จจริงที่เกี่ยวกับสินค้าและกระบวนการผลิตก็อยู่ในความรู้เห็นของฝ่ายผู้ผลิตฝ่ายเดียว